Judikát NS 21 Cdo 3792/2015

Soud:	Nejvyšší soud
Datum rozhodnutí:	08/25/2016
Spisová značka:	21 Cdo 3792/2015
ECLI:	ECLI:CZ:NS:2016:21.CDO.3792.2015.1
Typ rozhodnutí:	ROZSUDEK
Heslo:	Náhrada škody Pracovní úraz Bezpečnost a ochrana zdraví při práci
Dotčené předpisy:	§ 190 odst. 1 předpisu č. 65/1965Sb. ve znění do 30.09.2003 § 191 odst. 1 předpisu č. 65/1965Sb. ve znění do 30.09.2003 § 191 odst. 2 předpisu č. 65/1965Sb. ve znění do 30.09.2003
Kategorie rozhodnutí:	C

21 Cdo 3792/2015

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu JUDr. Jiřího Doležílka a soudců JUDr. Mojmíra Putny a JUDr. Ljubomíra Drápala v právní věci žalobce J. M., zastoupeného JUDr. Jaroslavem Pavlasem, Ph.D., advokátem se sídlem ve Velkém Meziříčí, Náměstí č. 22/24, proti žalovanému DEL a. s. se sídlem v Praze 2 – Vinohradech, Italská č. 1580/26, IČO 24284734, zastoupenému JUDr. Jaroslavou Brabcovou, advokátkou se sídlem ve Žďáru nad Sázavou, Sadová č. 2237/17, o odškodnění pracovního úrazu, za účasti Kooperativy pojišťovny, a. s., Vienna Insurance Group se sídlem v Praze 8, Pobřežní č. 665/21, IČO 47116617, jako vedlejšího účastníka na straně žalovaného, vedené u Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou pod sp. zn. 10 C 165/2004, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 20. ledna 2015 č. j. 15 Co 287/2011-352, takto:

Rozsudek krajského soudu se zrušuje a věc se vrací Krajskému soudu v Brně k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

Žalobce se žalobou podanou u Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou dne 5. 8. 2004 domáhal, aby mu žalovaný (jeho právní předchůdce DEL a. s. se sídlem ve Žďáru nad Sázavou, Strojírenská č. 38, IČO 63487454) zaplatil 360 298 Kč s 2,5% úrokem z prodlení od 6. 8. 2004 do zaplacení. Žalobu zdůvodnil zejména tím, že na základě pracovní smlouvy ze dne 1. 7. 2001 pracoval u žalovaného jako „šéfmontér – koordinátor montáže“ a že dne 27. 2. 2003 utrpěl při plnění pracovních povinností na odloučeném pracovišti žalovaného v areálu Středního odborného učiliště Žďár nad Sázavou úraz – rozlomení kloubní chrupavky levého kolene, když v místě u vchodu před halou uklouzl na neposypané přístupové cestě. V důsledku úrazu byl od 14. 3. 2003 do 30. 4. 2004 v pracovní neschopnosti, ve dnech 3. 4. 2003 a 20. 11. 2003 se podrobil operacím s následnou rehabilitací a rozhodnutím Okresní správy sociálního zabezpečení ve Žďáru nad Sázavou ze dne 11. 6. 2004 č. j. 5/5012/22/04 byl uznán „trvale občanem se změněnou pracovní schopností“. Uvedl, že žalovaný uznal úraz jako pracovní, avšak odmítl jej odškodnit a dopisem ze dne 9. 7. 2003 se „zcela zprostil odpovědnosti dle § 191 odst. 1 písm. a) zákoníku práce“ s odůvodněním, že žalobce „k vykonání osobní potřeby, kterou před úrazem vykonal, nepoužil sociální zařízení, ale místo venku za halou“. S tímto stanoviskem žalovaného žalobce nesouhlasí a požaduje na náhradě za ztrátu na výdělku po dobu pracovní neschopnosti 78 898 Kč, na bolestném 17 400 Kč a na náhradě za ztížení společenského uplatnění 264 000 Kč.

Okresní soud ve Žďáru nad Sázavou rozsudkem ze dne 26. 10. 2006 č. j. 10 C 165/2004-65 žalobu zamítl; současně uložil žalobci povinnost zaplatit žalovanému na náhradě nákladů řízení 37 510 Kč k rukám advokáta JUDr. Václava Čípka, rozhodl, že „druhému žalovanému se náhrada nákladů řízení nepřiznává“ a že se České republice – Okresnímu soudu ve Žďáru nad Sázavou nepřiznávají „náklady státu za právní zastoupení žalobce ve výši 38 474 Kč“, a přiznal ustanovenému zástupci žalobce, advokátu JUDr. Jaroslavu Pavlasovi, Ph.D., odměnu ve výši 38 474 Kč. Po provedeném dokazování dospěl k závěru, že „žalobci se v pracovní době stal pracovní úraz“, a to v době, kdy vykonával malou potřebu, neboť „každý člověk je biologicky stavěn tím způsobem, že je pravděpodobné, že během pracovní doby bude vykonávat malou či velkou potřebu, tedy lze mít za to, že k porušení zdraví zaměstnance došlo v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů“. Dovodil, že žalovaný se podle ustanovení § 191 odst. 1 písm. a) zákoníku práce odpovědnosti za pracovní úraz žalobce zcela zprostil, neboť žalobce porušil pokyny žalovaného k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Úraz se stal žalobci před zadním vchodem do haly na zledovatělém povrchu v době, kdy šel vykonat malou potřebu, avšak za účelem vykonání potřeby byly v budově haly volně přístupné dvoje toalety, které za tímto účelem měl žalobce používat, a „byl k tomu svým nadřízeným instruován“. Pokud žalobce „svévolně vykonal potřebu za vraty haly, porušil tak pokyny svého zaměstnavatele ohledně využívání hygienického zařízení“ a také porušil zákaz vstupu za zadní vrata haly v době, kdy do haly nebyl navážen materiál.

K odvolání žalobce Krajský soud v Brně usnesením ze dne 16. 12. 2008 č. j. 15 Co 123/2007-90 rozsudek soudu prvního stupně (s výjimkou výroku o přiznání odměny ustanovenému zástupci žalobce) zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení. Shledal rozsudek nepřezkoumatelným pro nedostatek důvodů, neboť závěr o tom, že žalovaný se zcela zprostil odpovědnosti za pracovní úraz žalobce, učinil soud prvního stupně „ze souhrnných zjištění, aniž by blíže odůvodnil, které skutečnosti má za prokázány, na základě jakých důkazů, o které důkazy opřel svá skutková zjištění, nevypořádal se s tvrzeními žalobce o tom, že nebyl řádně proškolen ohledně bezpečnosti ochrany a zdraví při práci“. Uvedl, že z odůvodnění rozsudku není zřejmé, jaké konkrétní pokyny žalovaného k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci měl žalobce porušit, a že soud prvního stupně vůbec neodůvodnil, na základě jakých důkazů dospěl k závěru, že u žalovaného „existoval zákaz vstupu za zadní vrata haly“. Shodně se soudem prvního stupně dovodil, že žalobce utrpěl pracovní úraz, neboť „vykonání potřeby z hlediska místního, časového, ale i věcného s výkonem práce přímo souvisí“ a jde o úkon obvyklý i potřebný „i v průběhu výkonu práce i pro výkon práce samotné“. Závěrem uložil soudu prvního stupně, aby se v průběhu dalšího řízení důsledně zabýval „otázkou existence a obsahu pokynu týkajícího se bezpečnosti ochrany a zdraví při práci, které měl žalobce porušit, pokud takový pokyn existoval, zda s ním byl žalobce řádně seznámen, a to tak, aby bylo zřejmé, že mu porozuměl, a zda tato znalost a dodržování bylo soustavně vyžadováno a kontrolováno“.

Okresní soud ve Žďáru nad Sázavou poté rozsudkem ze dne 9. 6. 2011 č. j. 10 C 165/2004-166 uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobci 156 298 Kč s 2,5% úroky z prodlení ročně od 19. 8. 2004 do zaplacení a zamítl žalobu „co do povinnosti žalovaného zaplatit žalobci 204 000 Kč spolu s ročními úroky z prodlení ve výši 2,5 % z částky 360 298 Kč od 6. 8. 2004 do 18. 8. 2004 a spolu s ročními úroky z prodlení ve výši 2,5 % z částky 204 000 Kč od 19. 8. 2004 do zaplacení“; současně uložil žalobci povinnost zaplatit žalovanému na náhradě nákladů řízení 17 373 Kč k rukám advokátky JUDr. Jaroslavy Brabcové a žalovanému povinnost zaplatit České republice – Okresnímu soudu ve Žďáru nad Sázavou na náhradě nákladů řízení 29 975 Kč a soudní poplatek 6 250 Kč, rozhodl, že vedlejšímu účastníkovi na straně žalovaného se náhrada nákladů řízení vůči žalobci nepřiznává a že České republice – Okresnímu soudu ve Žďáru nad Sázavou se „právo na náhradu nákladů státu vůči žalobci ve výši 39 123 Kč nepřiznává“, a přiznal ustanovenému zástupci žalobce, advokátu JUDr. Jaroslavu Pavlasovi, Ph.D., odměnu za zastupování „před soudem odvolacím a nově před soudem prvního stupně“ ve výši 24 408 Kč. Na základě zjištění, že „neexistoval žádný pokyn ve smyslu § 273 odst. 2 zákoníku práce“ týkající se bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, který by žalobce porušil, se kterým by byl řádně seznámen tak, aby bylo zřejmé, že mu porozuměl, a jehož znalost a dodržování by byly kontrolovány, dospěl k závěru, že žalovaný se „ve smyslu § 191 zákoníku práce nezprostil své odpovědnosti za škodu způsobenou žalobci“. Dovodil, že porušení pokynu všeobecného charakteru, kterým „bezpochyby je pokyn, týkající se instruování zaměstnanců, kde mají vykonávat potřebu“, nemůže mít za následek zproštění se odpovědnosti za škodu a že se nelze „dovolávat všeobecných zásad v tom směru, že používání WC je obecným pravidlem a všichni by takovéto pravidlo měli znát“. Soud prvního stupně proto přiznal žalobci na náhradě za ztrátu na výdělku po dobu pracovní neschopnosti od 14. 3. 2003 do 30. 4. 2004 částku 78 898 Kč, na bolestném 17 400 Kč a na náhradě za ztížení společenského uplatnění 60 000 Kč.

K odvolání žalovaného Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 9. 10. 2012 č. j. 15 Co 287/2011-221 změnil rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé tak, že žalobu co do 156 298 Kč s příslušenstvím zamítl, a ve výroku o soudním poplatku tak, že žalovanému se neukládá povinnost zaplatit soudní poplatek, a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů a že České republice se právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů nepřiznává. Z výpovědí svědků J. H., P. K. a K. D., které znovu vyslechl, odvolací soud zjistil, že „existoval“ pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, neboť žalobce byl stejně jako ostatní zaměstnanci seznámen s umístěním toalet na odloučeném pracovišti a s možností je využívat a bylo zakázáno vstupovat za vrata v jiných případech než při doplňování materiálu. Dovodil, že pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci týkající se možnosti užívání sociálního zařízení na pracovišti je třeba vykládat s ohledem na předmět, jehož se poučení o bezpečnosti práce mělo týkat, a že tento pokyn žalovaného byl zcela konkrétní, pokud zaměstnanci byli při příchodu na odloučené pracoviště seznámeni s cestou na pracoviště, s umístěním sociálního zařízení a s možnosti jeho využití, stejně jako s možností využití šatny a kantýny. Tvrzení žalobce, že na WC byla cedulka omezující užívání WC pouze na žáky učiliště, shledal odvolací soud vyvráceným výpověďmi všech slyšených svědků, kteří též potvrdili, že sociální zařízení vzdálené od pracoviště žalobce ne více než 50 metrů stejně jako ostatní zaměstnanci běžně využívali a že vrata u montážní jámy se otevírala pouze z důvodů dovozu materiálu. Na základě těchto zjištění dospěl na rozdíl od soudu prvního stupně k závěru, že žalovaný se zprostil odpovědnosti za škodu způsobenou žalobci pracovním úrazem, neboť škoda byla způsobena žalobci „jeho zaviněným porušením právních povinností nebo ostatních předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, ačkoliv byl s nimi řádně seznámen, a to tím, že na místo toho, aby k vykonání potřeby využil zařízení k tomu určené, tuto potřebu vykonal za vraty montážní jámy, kam byl přístup jen z určených důvodů“; jestliže při návratu uklouzl na neudržovaném povrchu, nelze toto „přičítat k tíži zaměstnavatele“.

K dovolání žalobce Nejvyšší soud České republiky - poté, co usnesením ze dne 26. 6. 2014 č. j. 21 Cdo 2886/2013-306 rozhodl, že v řízení bude namísto dosavadního žalovaného DEL a. s. se sídlem ve Žďáru nad Sázavou, Strojírenská č. 38, IČO 63487454, pokračováno s DEL a. s. se sídlem v Praze 2 - Vinohradech, Italská č. 1580/26, IČO 24284734, na kterou po zahájení dovolacího řízení a po předložení věci dovolacímu soudu přešla kromě jmění dosavadního žalovaného také práva a povinnosti z pracovněprávního vztahu se žalobcem - rozsudkem ze dne 14. 8. 2014 č. j. 21 Cdo 2886/2013-310 zrušil rozsudek odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Dospěl k závěru, že porušení pokynu uděleného žalobci vstupovat za vrata montážní

haly jen při navážení materiálu [a tedy nevstupovat za ně ani za účelem vykonání malé potřeby, která je (včetně potřebné cesty na místo jejího vykonání a zpět) úkonem během práce obvyklým, a tedy úkonem v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů (srov. § 25 odst. 3 nařízení vlády č. 108/1994 Sb., kterým se provádí zákoník práce a některé další zákony, ve znění nařízení vlády č. 461/2000 Sb.)] by mohlo být důvodem k tomu, aby se žalovaný zprostil své odpovědnosti za škodu vzniklou žalobci pracovním úrazem podle ustanovení § 191 odst. 1 písm. a) nebo § 191 odst. 2 písm. a) zákoníku práce, jen v případě, že se jednalo o pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Vytknul odvolacímu soudu, že měl při posuzování, zda uvedený pokyn skutečně směřoval k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, přihlédnout ke všem okolnostem, za nichž byl pokyn vydán, zejména k důvodům (příčinám), které vedly k jeho vydání, a k místním podmínkám v době předcházející pracovnímu úrazu žalobce, a že se měl proto zabývat především tím, zda důvodem vydání pokynu žalovaného, aby zaměstnanci vstupovali za vrata montážní haly jen v případě navážení materiálu, bylo – např. s ohledem na neudržovaný povrch v tomto prostoru nebo na jiná rizika pro bezpečnost a zdraví zaměstnanců – zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, nebo zda důvody vydání tohoto pokynu byly jiné (svědek P. K. u soudu prvního stupně uvedl, že na pozemek za vraty haly, který patří společnosti ŽĎAS, a. s., měli zaměstnanci žalovaného právo vstupovat pouze za účelem navážení materiálu, svědek Z. V. u soudu prvního stupně vypověděl, že komunikace k vratům, jimiž se navážel materiál, vedla přes areál ŽĎAS, a. s., na který zaměstnanci žalovaného neměli bez povolení chodit, a že žalobce neměl v době úrazu důvod vstupovat na pozemky ŽĎAS, a. s., neboť v té době tam nebyl dovezen žádný materiál, a svědek J. H. u jednání odvolacího soudu uvedl, že za vraty se nacházel prostor ŽĎAS, a. s., kde zaměstnanci žalovaného „neměli co dělat“ a kde byla přístupová cesta, kterou používali jen k navážení montážního materiálu). Stranou pozornosti odvolacího soudu neměla v této souvislosti zůstat ani okolnost, že činnost a pohyb v prostoru za vraty montážní haly, který žalobce využil k vykonání malé potřeby, žalovaný od svých zaměstnanců vyžadoval v době navážení materiálu bez ohledu na neudržovaný povrch tohoto prostoru. Dovolací soud též odvolacímu soudu vytknul, že se nezabýval tím, zda znalost a dodržování pokynů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, se kterými byl žalobce podle zjištění odvolacího soudu řádně seznámen a které měl svým zaviněním porušit, byly u žalovaného soustavně vyžadovány a kontrolovány ve smyslu ustanovení § 191 odst. 1 písm. a) zákoníku práce.

Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 20. 1. 2015 č. j. 15 Co 287/2011-352 změnil rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé tak, že žalobu co do 156 298 Kč s příslušenstvím zamítl, a ve výroku o soudním poplatku tak, že žalovanému se neukládá povinnost zaplatit soudní poplatek, a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudy všech stupňů a že České republice se právo na náhradu nákladů řízení před soudy všech stupňů nepřiznává. Z výpovědí svědků J. H., P. K. a Z. V., které znovu vyslechl, odvolací soud zjistil, že žalovaný „vydal pokyn o zákazu vstupu zaměstnanců za vrata montážní jámy, kromě případů naváženého materiálu, a pokyn k užívání sociálního zařízení uvnitř budovy“, že „obecným“ důvodem zákazu vstupu zaměstnanců za vrata montážní jámy byla skutečnost, že se jednalo o pozemek cizího subjektu, a dále „bezpečnostní důvody z hlediska ochrany zdraví a bezpečnosti při práci“, že neudržovaná přístupová cesta k vratům montážní jámy se upravovala zejména v zimním období pouze u příležitosti příjezdu kamionu s materiálem a „v ostatním čase“ nebyla udržována a že dodržování zákazu vstupu za vrata J. H. a P. K. kontrolovali tím, že „kontrolovali, zda vrata jsou zamčená“, a uvedl, že se nepodařilo zjistit důvod, proč byla vrata dne 27. 2. 2003 odemčena, přestože toho dne přes vrátnici ŽĎAS, a. s. neprojel žádný kamion s materiálem pro žalovaného. Odvolací soud dovodil, že vstoupil-li žalobce za vrata budovy, aniž by byl do montážní haly navážen materiál, porušil - bez ohledu na skutečnost, že vrata byla odemčena - pokyn svého nadřízeného a že jiná situace byla při užívání vrat při navážení materiálu, kdy byl ŽĎAS, a. s. jako vlastník pozemku „požádán, aby přístupová cesta byla udržována“, a proto byla podle potřeby odhrnuta či posypána, čímž byla zajištěna ochrana bezpečnosti a zdraví zaměstnanců, kteří v tomto případě vstupovali za vrata montážní haly. Dospěl k závěru, že žalovaný se zprostil odpovědnosti za škodu vzniklou žalobci pracovním úrazem podle ustanovení § 191 odst. 1 písm. a) zákoníku práce, neboť žalobce, který byl řádně seznámen s přístupovou cestou na své pracoviště přes vrátnici a budovu učiliště a s tím, že „má k dispozici sociální zařízení, kantýnu, šatnu apod.“, porušil pokyn žalovaného vstupovat za vrata montážní jámy jen při navážení materiálu, a tedy nevstupovat za ně ani za účelem vykonání malé potřeby. Uzavřel, že žalobce „nepochybně pochopil“ konkrétní zákaz vstupu za vrata i důvod pro tento zákaz, neboť při jednání soudu prvního stupně dne 28. 5. 2009 se vyjádřil, že „pro vykonání malé potřeby si odběhl za vrata, neboť jinak při vykonání malé potřeby by se musel uběhat a za vrata to bylo blíže“.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání. Namítá, že odvolací soud rozhodl v rozporu s hmotným právem a s judikaturou a že se odchýlil od závazného pokynu Nejvyššího soudu vyjádřeného v rozsudku ze dne 14. 8. 2014 č. j. 21 Cdo 2886/2013-310, neboť „nezkoumal a neodůvodnil“ závěr dovolacího soudu o kontrolách pokynu, že se za vrata může jen při navážení materiálu, a nezabýval se tím, jak bylo možné, že vrata byla otevřená v době úrazu, když se žádný materiál nenavážel. Dovolatel má za to, že mezi skutkovými zjištěními soudů a provedenými důkazy je dán „extrémní rozpor“, neboť odvolací soud „zcela ignoroval“ důkazy provedené soudem prvního stupně, které „jednoznačně“ potvrdily skutečnosti uvedené v žalobě. Uvádí, že pokud stačí ke zproštění odpovědnosti „firmy“ za pracovní úraz jen slovní poučení, které „prý vydali nadřízení“, tak potom pozbývá smysl i „zákon o BOZP“, kdy zaměstnavatel je povinen školit a písemně evidovat toto školení, a v souvislosti s tím vytýká odvolacímu soudu, že se „opíral“ výhradně o výpovědi svědků, kteří jsou stále zaměstnanci žalovaného a svědčí „podle jeho potřeb“, a to i „v rozporu se svými dřívějšími výpověďmi“. Dovolatel je přesvědčen, že žádný pokyn ani předpis týkající se bezpečnosti práce svým jednáním neporušil, když uklouzl na nepravené a volně přístupné cestě, na kterou měl právo vstupovat, neboť „měl povolení ke vstupu na pozemky společnosti Žďas a. s.“, které mu „vyřizoval svědek H. za účelem volného pohybu po tomto areálu“; navíc za situace, kdy vrata, která měla být uzamčená, byla otevřená, i když se „údajně“ žádný materiál nenavá��el. Žalobce navrhl, aby dovolací soud změnil rozsudek odvolacího soudu tak, že žalovaný je povinen zaplatit žalobci 156 298 Kč s 2,5% úroky z prodlení od 19. 8. 2004 do zaplacení, nebo aby rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení a současně nařídil, aby věc byla projednána jiným senátem.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu) věc projednal podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „o. s. ř.“), neboť řízení ve věci bylo zahájeno přede dnem 1. 1. 2014 (srov. čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř. a že jde o rozhodnutí, proti kterému je dovolání přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., neboť napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva (za jakých podmínek se zaměstnavatel zprostí odpovědnosti za škodu vzniklou zaměstnanci pracovním úrazem), při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, přezkoumal napadený rozsudek ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř. bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.) a dospěl k závěru (aniž by se zabýval námitkami, jimiž žalobce v dovolání zpochybňuje skutková zjištění odvolacího soudu, neboť tyto námitky nepředstavují – jak vyplývá z ustanovení § 241a odst. 1 o. s. ř – způsobilý dovolací důvod), že dovolání žalobce je opodstatněné.

Projednávanou věc je třeba posuzovat i v současné době - vzhledem k tomu, kdy došlo k pracovnímu úrazu žalobce – podle zákona č. 65/1965 Sb., zákoníku práce, ve znění zákonů č. 88/1968 Sb., č. 153/1969 Sb., č. 100/1970 Sb., č. 146/1971 Sb., č. 20/1975 Sb., č. 72/1982 Sb., č. 111/1984 Sb., č. 22/1985 Sb., č. 52/1987 Sb., č. 98/1987 Sb., č. 188/1988 Sb., č. 3/1991 Sb., č. 297/1991 Sb., č. 231/1992 Sb., č. 264/1992 Sb., č. 590/1992 Sb., č. 37/1993 Sb., č. 74/1994 Sb., č. 118/1995 Sb., č. 287/1995 Sb., č. 138/1996 Sb., č. 167/1999 Sb., č. 225/1999 Sb., č. 29/2000 Sb., č. 155/2000 Sb., č. 220/2000 Sb., č. 238/2000 Sb., č. 257/2000 Sb., č. 258/2000 Sb., č. 177/2001 Sb., č. 6/2002 Sb., č. 136/2002 Sb., č. 202/2002 Sb., č. 311/2002 Sb. a č. 312/2002 Sb., tedy podle zákoníku práce ve znění účinném do 30. 9. 2003 (dále jen „zák. práce“).

Podle ustanovení § 190 odst. 1 zák. práce došlo-li u zaměstnance při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním k poškození na zdraví nebo k jeho smrti úrazem (pracovní úraz), odpovídá za škodu tím vzniklou zaměstnavatel, u něhož byl zaměstnanec v době úrazu v pracovním poměru.

Podle ustanovení § 191 odst. 1 zák. práce zaměstnavatel se zprostí odpovědnosti zcela, prokáže-li, že
a) škoda byla způsobena tím, že postižený zaměstnanec svým zaviněním porušil právní nebo ostatní předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci nebo pokyny k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, ačkoliv s nimi byl řádně seznámen a jejich znalost a dodržování byly soustavně vyžadovány a kontrolovány, nebo
b) škodu si přivodil postižený zaměstnanec svou opilostí nebo v důsledku zneužití jiných návykových látek a zaměstnavatel nemohl škodě zabránit, a že tyto skutečnosti byly jedinou příčinou škody.

Podle ustanovení § 191 odst. 2 zák. práce zaměstnavatel se zprostí odpovědnosti zčásti, prokáže-li, že
a) postižený zaměstnanec porušil svým zaviněním právní nebo ostatní předpisy nebo pokyny k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, ačkoliv s nimi byl řádně seznámen, a že toto porušení bylo jednou z příčin škody,
b) jednou z příčin škody byla opilost postiženého zaměstnance nebo zneužití jiných návykových látek postiženým zaměstnancem,
c) zaměstnanci vznikla škoda proto, že si počínal v rozporu s obvyklým způsobem chování tak, že je zřejmé, že ač neporušil právní nebo ostatní předpisy nebo pokyny k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, jednal lehkomyslně a musel si přitom být vzhledem ke své kvalifikaci a zkušenostem vědom, že si může přivodit újmu na zdraví.

Podmínkou toho, aby se zaměstnavatel zcela zprostil odpovědnosti za škodu vzniklou zaměstnanci pracovním úrazem z důvodu uvedeného v ustanovení § 191 odst. 1 písm. a) zák. práce, je zaviněné porušení právních nebo ostatních předpisů nebo pokynů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci postiženým zaměstnancem, ačkoliv s nimi byl řádně seznámen a jejich znalost a dodržování byly soustavně vyžadovány a kontrolovány, a to, že toto porušení bylo jedinou příčinou škody. Bylo-li zaviněné porušení právních nebo ostatních předpisů nebo pokynů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci postiženým zaměstnancem, ačkoliv s nimi byl řádně seznámen, pouze jednou z příčin škody, zprostí se zaměstnavatel odpovědnosti za škodu vzniklou zaměstnanci pracovním úrazem jen zčásti [§ 191 odst. 2 písm. a) zák. práce]. Judikatura soudů přitom dospěla k závěru, že už jen samotná náhoda jako jedna z více příčin pracovního úrazu vylučuje, aby se zaměstnavatel zcela zprostil odpovědnosti (srov. rozsudek bývalého Nejvyššího soudu SSR ze dne 27. 1. 1972 sp. zn. 4 Cz 1/72, který byl uveřejněn ve Sborníku stanovisek, zpráv o rozhodování soudů a soudních rozhodnutí Nejvyšších soudů ČSSR, ČSR a SSR, vydaném bývalým Nejvyšším soudem ČSSR, Praha 1986). Zprostí-li se zaměstnavatel odpovědnosti zčásti, určí se část škody, kterou nese zaměstnanec, podle míry jeho zavinění; v případě uvedeném v ustanovení § 191 odst. 2 písm. c) zák. práce však zaměstnavatel uhradí alespoň jednu třetinu škody (§ 191 odst. 3 zák. práce). Procesní povinnost tvrdit a prokázat skutečnosti o tom, že se zaměstnavatel (zcela nebo zčásti) zprostil odpovědnosti za škodu při pracovním úrazu, má - jak vyplývá již ze znění ustanovení § 191 odst. 1 a 2 zák. práce - zaměstnavatel, který také nese za řízení procesní odpovědnost za to, že tyto povinnosti nesplní (tzv. břemeno tvrzení a důkazní) [srov. například odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 7. 7. 2005 sp. zn. 21 Cdo 2313/2004, který byl uveřejněn pod č. 143 v časopise Soudní judikatura, roč. 2005].

V projednávané věci odvolací soud správně dovodil, že žalobcem zaviněné porušení pokynu žalovaného vstupovat za vrata montážní haly jen při navážení materiálu [a tedy nevstupovat za ně ani za účelem vykonání malé potřeby, která je (včetně potřebné cesty na místo jejího vykonání a zpět) úkonem během práce obvyklým, a tedy úkonem v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů (srov. § 25 odst. 3 nařízení vlády č. 108/1994 Sb., kterým se provádí zákoník práce a některé další zákony, ve znění nařízení vlády č. 461/2000 Sb.),] je důvodem k tomu, aby se žalovaný zprostil své odpovědnosti za škodu vzniklou žalobci pracovním úrazem, který žalobce utrpěl dne 27. 2. 2003 poté, co po vykonání malé potřeby za vraty montážní haly, ve které vykonával práci, uklouzl na neudržovaném povrchu, neboť s přihlédnutím ke všem okolnostem, za nichž byl uvedený pokyn vydán, zejména k důvodům (příčinám), které vedly k jeho vydání (podle zjištění odvolacího soudu šlo o „bezpečnostní důvody z hlediska ochrany zdraví a bezpečnosti při práci“, protože neudržovaná přístupová cesta k vratům montážní jámy se upravovala zejména v zimním období pouze u příležitosti příjezdu kamionu s materiálem a jinak nebyla udržována), se jednalo o pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

Se závěrem odvolacího soudu, že v důsledku uvedeného porušení pokynu k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci žalobcem se žalovaný zcela zprostil své odpovědnosti za škodu vzniklou žalobci pracovním úrazem, však dovolací soud nesouhlasí.

Odvolací soud nevzal náležitě v úvahu, že zaměstnavatel se zcela zprostí odpovědnosti za škodu vzniklou zaměstnanci pracovním úrazem, jen - jak vyplývá z ustanovení § 191 odst. 1 zák. práce - bylo-li zaviněné porušení pokynů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci postiženým zaměstnancem, ačkoliv s nimi byl řádně seznámen a jejich znalost a dodržování byly soustavně vyžadovány a kontrolovány, jedinou příčinou škody. V projednávané věci však nebylo příčinou škody vzniklé žalobci pracovním úrazem ze dne 27. 2. 2003 jen zaviněné porušení pokynu žalovaného vstupovat za vrata montážní haly pouze při navážení materiálu, ale – jak plyne ze skutkových zjištění odvolacího soudu - též okolnost, že žalovaný uvedeného dne nezajistil uzamčení vrat, přestože se materiál nenavážel a přestože právě jejich uzamykáním zajišťoval kontrolu dodržování uvedeného pokynu (byla-li by vrata uzamčená, žalobce by jimi nemohl opustit montážní halu a k jeho úrazu by nedošlo tak, jak k němu došlo). Bylo-li tedy za těchto okolností žalobcem zaviněné porušení pokynu žalovaného vstupovat za vrata montážní haly pouze při navážení materiálu jen jednou z příčin škody, mohl se žalovaný - jak vyplývá z výše uvedeného - zprostit odpovědnosti za škodu vzniklou žalobci pracovním úrazem pouze zčásti.

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není správný. Protože nejsou podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání a ani pro změnu rozsudku odvolacího soudu, Nejvyšší soud České republiky tento rozsudek zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.) a věc vrátil odvolacímu soudu (Krajskému soudu v Brně) k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta první o. s. ř.).

Právní názor vyslovený v tomto rozsudku je závazný; v novém rozhodnutí o věci rozhodne soud nejen o náhradě nákladů nového řízení a dovolacího řízení, ale znovu i o nákladech původního řízení (§ 226 odst. 1 a § 243g odst. 1 část první věty za středníkem a věta druhá o. s. ř.).

Proti tomuto rozsudku není přípustný opravný prostředek.

V Brně dne 25. srpna 2016

JUDr. Jiří Doležílek
předseda senátu

2018 - MPSV, TREXIMA, spol. s r.o.